

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Ց

Վեցերորդ Տարի

ԹԻԻ 3

15 Մայիս 1895

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԺԲ- ԱՌԱՔԵԼՈՑ

ԿԱՄ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՏԵԱՌՆ

ԵՐԿՈՏԱՍՍՆ ԱՌԱՔԵԼՈՎԻ ԴԻ ՀԵԹԱՆՈՍՍ

Շարունակութիւն (*)

ԺԵ. 1. Արդ ձեռնադրեցէք ձեզ տեսուչս եւ սարկաւազունս արժանիս Տեսուն, արս ցածունս եւ անարժաթմասէրս եւ ճշմարիտս եւ փորձեալս.

ԺԵ. Տեբունի ատուրց պատարագաց համար պաշտօնեից ընտրութիւնն եւ ՚ի հաւատացելոց ատ նոսա պատիւն, 1—3. ԴԻ Ժողովի կատարելիք յանդիմանութիւնք, եւ ոյք ոմանք խտտելիք. 4 — 5. Կիւրակեից Ժողովոյն համար հարկատու աղօթք եւ ողորմութիւնք ըստ անտարանիւն. 6:

1. Զեւնաբերեցէ. — Ըստ ընտրութեանն եւ ընծայման. ԶԵՂ. — Խարաքանցիւր Եկեղեցի պիտի կատարէ իր Եւրօկոյն եւ Սուրբապետ ընտրութիւնն. սոյն կրկին բառերն կը տես-

(*) ՏԵՍ Պարիսի Զ. Տարի ԴԻ 2:

Ն. Զի պաշտօնային ձևով և. նույն ժամանակ մարդաբանի և
փարդապետի:

3. Մի զանգանիցէք զնորքօք, զի նորա են պատուհալքն
ձեր մարգարէիւք հւ. վարդապետօք:

ենք՝ Փիլիպ. Ա. 1. *Եպիսկոպոսն է Սարկաւազոս։ Ա. Տիմոթ. Գ. 2. մինչեւ 13։ Նոյնպէս բաղդատէ՝ Գործք. Ա. 20. ԺԳ. 22.* յորս կարգեն Առաքեալք ըստ բաղարաց բաղարաց երիցունս (Եպիսկոպոսունս), Սարկաւազունս։ Դարձեալ Տիտոսի Ա. 5, 7. Գործք. Ի. 17, 28։ Պետրոս Ա. բուրք Ե. 1. 2. կ'ըսէ. *Զեբեցան աշտահարեալ աշակէ՞ իբրեւ երեցուից . . . առձեցէ որ 'ի յէւ հօգդ է Աստուծոյ. վերահացո՞ւ լինել Այս յիշատակութիւններն կ'երեւի նախնական եկեղեցւոյ դեռ, եւս անորոշ կամ տարտամ լեզուն, որով Եպիսկոպոս կամ Տէսու կամ Վերահացո՞ւ կամ երէց ընդարձակ իմաստիւ, գործածուած են։ Զի շաղկապն յայտնի ցոյց կուտայ Եպիսկոպոսաց եւ Սարկաւագաց պաշտօնն 'ի ժողովս կիւրակեից, յորում պատարագն կը մատչէր։ Նախագանն երիցամբ շրջապատեալ Փրկչին՝ Յիսուսի ընթրեաց յիշատակն կը կատարէր։ Արժանի՞ Տէսու. — տես առաջոտան գլխատարագն արժանի Տէսու կոչումն. որով բաղդատութիւն կայ ընդ իրեարս։*

2. Եւ նոսա. — Այսինքն՝ բաց ի սեղանոյն խորհրդէն նաեւ մարգարէից և զարգացողեաց պաշտօնն կատարել. առ այդ կը հրամայէ, Արս արժանէ՝ Տէառն ընտրել. Առաքեալն Ա. Կորընթ. ԺԴ 3. կ'ըսէ. — Որ մարգարէանայն, մարդկան խօսի շինութեան և յինկարողութեան և փոփոխութեան. դարձեալ Անդ, 31. Բռնչի կարող է ասելէն թէ ըստ թիշէ մարգարէանալ զի ասելեւան ասանիցն և ասելեւան թիշխարէսցն: Նորածին եկեղեցւոյ մէջ Հոգւոյն շնորհքն ամենայն հաւատացելոց առհասարակ էին, եւ սակայն Ա. Խաբեալն նոյն տեղ ժԲ, 29, կ'ըսէ. Մէջէ ասելեւան ասանեւ լինեն, թիշ ասելեւան մարգարէ՞ իցեն, թիշ ասելեւան զարգացող իցեն: Համեմատե՛ եփես. Դ. 11. յորմէ կը հասկացուի՝ որ մարգարեական ընդհանուր շնորհքէն զատ կար նաեւ յատուկ մարգարեից դաս մը, նման հնոյն: Նոր ուխտին մարգարեից բոռոյն մէջ է Մկրտիչն Յովն. տես Մտք. Ի, 26. Եւ նոյն իսկ Փրկիչն մեր, Մատթ. Ի. 46: Գործք ԺԱ. 27. յԵրուսաղեմէ յԱնտիոք եկող մարգարեքն՝ Յուդայ եւ Սիդայ. Դարձեալ Գործք, ԺԵ. 32.

3. Մէջ առնելով զհետեւ. — Վասն զի Մարգարէից եւ

4. Յանդիմանեցէք զմիմեանս մի՛ բարկութեամբ այլ խաղաղութեամբ. որպէս կայ յաւետարանի անդ:

5. Եւ ընդ ամենայն վրկակելոյ առ այլ՝ մի՛ ոք խօսեացի եւ մի՛ լուիցի՝ ՚ի ձեզ մինչեւ ապաշաւեսցէ:

6. Զաղօթս ձեր եւ զողորմութիւն եւ զամենայն զգործս այնպէս արարէք՝ որպէս կայ յաւետարանի անդ Տեառն մերոյ:

Վարդապետաց համահաւասար պատուեալք են յաստուածուստ:

4. Յանդիմանեցէ՛ք զմիմեանս. — Վարդապետարանիս ժ.Դ. 2. նախ քան զհացին բեկումն պահանջած պայմանն է. իսկ եղանակն յանդիմանութեան կ'երեւի Յովնաննու. Աւետ. Ը. 2. 3. Են՝ ՚ի Գառնէն . . . աշէն առ Նա Գալիլէան և Կահանայապետն և Գալիլէացիք՝ կեն յի Ըբբանէալ ՚ի շնոմէան. և Կոյսոցեալ շնա առաջ, եւայլն. ապա ամբաստանութիւնն: ՚ի Ժողովի խոստովան յինեին եղբարք զմեզս եւ նաեւ այլք կը յանդիմանեին զիրենք. տես Ա. Տիմոթ. Ե. 20. 24. Իսկ որ Բեղանչենն՝ առաջի ամենեցուն յանդիմանեա, զի և այլն երկեցեն: . . . Են Բարդէ՝ որոյ Բեղն յայտնի էն . . . : Վարդապետարանս կը պահանջէ՝ մի՛ բարկութեամբ այլ խաղաղութեամբ յանդիմանել: Որպէս կայ յաւետարանի. — Մատթ. ԺԸ, 15—18, 21—35:

5. Ընդ ամենայն. — Հացին բեկումնն առաջ պահանջուած երկրորդ պայմանին կը վերաբերի, հաշարոմէան ընդ ընկերին: Տես Յովն. Թ. 22 եւ համեմատե ԺԲ. 42. ԺԶ. 2. յորս ՚ի Ժողովոյն վտարումն կը կարդացուի. Ելանէլ, հանէլ, ՚ի Ժողովոցոյ:

6. Զողորմութիւն. — Նոյնն կը կարդանք Մատթ. Զ 1. 2. 3. 4. Ղուկ. ԺԱ. 41. ԺԲ. 33. Գործք. Գ. 2. 3. 10. Թ. 36. Ժ. 2. 4. 31. ԻԴ. 17: Զեռագրաց ոմանք Մատթ. Զ. 1. Գառնէն կը կարդան շարդարոմէան, ճշդագոյն եւս իմաստիւ. ըստ որում՝ զարդարութեան տուրս խնդրէ Աստուած: Եկեղեցոյ նախնական ժամանակն աղքատաց համար ողորմութիւն կը հաւարուէր կիրակի օրերն, որ է Միաշաբաթին: Տես Բ. Կորնթք. Ը. 12. եւ Ա. Կորնթք. ԺԶ. 2. Ըստ Երեմիայի Բեղանչէն Կահանայապետն ու ՚ի Յենչանչեն Կահանայապետն՝ որ Էն և Կոյսոցեցի. զի ՚ի Երեմիայի Գառնէն հաշար Կենեցեն: Տեքտուղիանոս զատագովականին 1Թ գլուխ, եւ Ս. Յուստինոս Ա. Կէ, կիրակեից հաւաքեալ ողորմութեանց հաւատացելոց նախագահին՝ յանձնուիլն կը յիշատակեն, որով՝ որքոյ, այբեայ, հիւանդաց, բռն-

ԺԶ. 1. Սկեցէք Վասն կենաց ձերոց, մի շիջցին ճրագունք ձեր եւ մի լուծցին մէջք ձեր, այլ լերուք պատրաստք, զի ոչ զիտէք զժամն՝ յորում Տէր մեր եկեսցէ:

2. Ժողովեցարուք ստէպ խնդրել զպատշաճն անձանց ձերոց.

Դարէլաց, հիւրոց՝ կը նպաստեին: Զաւթն. — Զոր Յուստինոս յաճախ կից կը դնէ հոհոթեան. կիւրակէից աղօթքն էին ՚ի հաւատացելոց կատարեալք. յորում գլխաւորն էր Տէրանէն՝ Հայր Բեր: Զաւթն շաբաթ. — Այսինքն՝ նախ գտորբս, որով Փրկչին ընթրիքն կը գեկուցանէ. յայտնի է յաջորդ բանէն՝ որպէս էր յաւերարդն. տես Մատթ. ԻԶ, 26. Եւ զիւրեւ որքէն նոսա՝ առ Յիսուս հաց. եւայլն:

ԺԶ. Ամբողջ այս գլուխս Աւետարանին խօսքն է աշխարհիս վերջին օրերուն կատարածին վրայ. տես Աւետ. Մատթէի ԻԴ, ԻԵ: 1—3. Յիսուսի երկրորդ գալստեան սպասել արքնութեամբ: 4—5. Բարուց ապականութիւն եւ մարգարէութիւն կատարածին: 6—9. Նեոին գալուստն կամ յայտնութիւն. նշանք եւ արուեստք եւ բազմաց գայրակողումն: 10—12. Նշանք ճշմարտութեան եւ Յիսուսի երկրորդ գալուստն:

1. Կենաց. երեք անգամ մատենական մէջ տոյն բառն կը տեսնենք. — Կենս՝ յաւիտենական ըսել է աստ: Ինչպէս յայտնի է՝ գլխոյս վարդապետածն Աւետարանաց խօսքն է. որպէս զի դիւրաւ համեմատուի՝ Մատթէի ԻԴ 31 համարէն յետոյ ԻԵ 31 համարն ընթեռնելու է. միջանկեալն՝ օրինակներ են հսկման եւ արքնութեան՝ զոր Փրկիչն Յիսուս յառաջ կը բերէ: Ճշմարտեմբ, տես յԱւետարանի անդ՝ իմաստուն եւ յիմար կուսանաց լսպտերքն: Պարբերութեամբ՝ «զի ոչ զիտեք յորում պահու Տէր (Յիսուս) եկեսցէ», մահուան պատրաստ գտնուիլ, ըստ իմաստուն կուսանաց: 1—3 կոչումն է յաստեացս. իսկ 4 եւ յաջորդքն՝ աշխարհիս կատարածին համար, այսինքն Քրիստոսի երկրորդ գալստեան:

2. Ստէպ ժողովեցարուք. — Յետքեկի՝ Դ եւ Զ օրերն, (չորս քաջաբքի եւ Ուրբաթ), որք Աւետար. Հոգեմբ կամ Պահ՝ կը կոչին, եւ ՚ի կիւրակէի՝ որ է Տէրանէն՝ կամ Օր Տէրան, ժողովելն՝ բաւական կրնայ համարուիլ ՚ի լրումն պատուիրանիս: Տէրտուղիանու ատեն եւ գուցէ քէ շատ յառաջ իսկ՝ Հսկման օրերուն Ժողովն ազատ էր: Առաքեալն առ Երբայեցիս Ժ, 25

3. Զի ոչ ինչ օղտիցի ձեզ ամենայն ժամանակ հաւատոց ձերոց՝ եթէ ոչ ՚ի հուսկ պահուն իցէք կատարեալք:

4. Զի ՚ի վերջին աւուրս բաղմասցին տեսանօղք սուտք եւ մոլորեցուցիչք եւ փոխեցին դառինք ՚ի դալիս, եւ սէր փոխեցի յատեւութիւնս:

5. Եւ բաղմանալով անօրէնութեան ատեսցին ՚ի միմեանց եւ հալածեցին եւ մատնեցին:

6. Եւ յայնժամ երեւեցի աշխարհախաբն (նեռն) որպէս որդի Աստուծոյ եւ արասցէ նշանս եւ արուեստս:

7. Եւ երկիր տացի ՚ի ձեռս նորա եւ արասցէ անօրէնութիւն ոչ եղեալ յաւիտենից ամենեւին:

կ'ըսէ, Մէ' լուսոյս գիտողս զիսեանց, որպէս եւ ստիճ էն մեանս. այլ միջնաբերդոյս, եւ այնչափ եւս առաւել՝ որչափ պէտքէցէ՝ զօրն մերջեալ: Զպարզածն. այսինքն զվայելութեան, զպարտս Քրիստոսնի. զոր Առաքեալք պարզած են իրենց բոլորով:

4. ՚ի վերջին աւուրս. — Կարծես վարդապետարանիս այս խօսքին ակնարկ մ'է Յուդայի 17, 18, Բայց դուք «երեւի՞ք՝ յիշեցէ՛ք զկանխապէս բանս զԱռաքելոցն Տէառն մերոյ Յիսուսէ՝ Քրիստոսէ. զի առեին յեղ ելին ՚ի յեպին ժամանակս եղիցին մարդք արհամարհողք. երբեք ըստ իւրեանց ամպարաբանեանցն զանկալեանց: Բ. Պետրոսի Գ, 2, 3. Թէ՛ք (յե՛ւ) զյարաջաբացն ասացեալ պարգաւս ՚ի սրբոց մարգարէից եւ յառաքելացն յերոց, զպարտաւրս Տէառն եւ Փրկչին: Բայց զայս նախ գիտաւք՝ զի յառաւրս յեպինս եկեացեն արհամարհողք՝ այսպէս շօղ, որ ըստ իւրեանց զանկալեանց գնացեն: Դարձեալ եփես. Գ, 19: ՚ի սոսա ճշանակեալ մարգարեքն՝ նորոց կոտակացն են. տես վարդապետարանիս ԺԳ եւ ծանօթութիւնքն: Տես դարձեալ յաջորդ բառերուն համար Բ, Պետր. Գ, 4. Եւայլն Փրկչեանցն կրանորակեալ, ոչխարքն ՚ի գայլ, տես Դործք Ի, 29:

5. Արեւցին եւայլն. տես Յովն. Աւետ. Ժ, 12. համեմատեալ Մատթ. Ժ, 16:

6. Աշխարհախաբն (Kosmoplános) նեռն է, զաշխարհ պատրոզ, մոլորեցուցիչ: Տես Յայտն. ԺԲ, 9. համ. Ղուկ. Ժ, 18. Մննդ. Գ, 1, 4, 5. Պաղոսի առ. Բ. Թեաղ. Բ. գլուխն նեռն մանրանկարն է. տես նաեւ եփես, Ե, 6. Եսայի ԺԱ, 4:

7. Անօրէնութեան. — Տես Բ. Պետր. Գ, 3. Բ. Տիմոթ. Գ, 1 . .

8. Յայնժամ եկեսցէ ազգ մարդկան 'ի հուր փորձութեան եւ գայթակղեսցին բազումք եւ կորիցեն.

9. Եւ որք համբերեսցենն 'ի հաւատս՝ նորա կեցցեն 'ի նշովելոյ անտի յայնմանէ:

10. Եւ յայնժամ երեւեսցին նշանք ճշմարտութեան, առաջին նշան բանալոյ յերկինս, ապա նշան ձայնի փողոյ, եւ երրորդ յարութիւն մեռելոց.

11. Ոչ ամենեցուն, այլ որպէս ասացաւ՝ եկեսցէ Տէր եւ ամենայն սուրբք ընդ նմա:

12. Յայնժամ տեսցէ աշխարհ զՏէր եկեալ 'ի վերայ ամպոց երկնից:

8. 'Ի հուր փորձութեան. տես Բ. Պետր. Գ, 10:

9. Որք համբերեսցենն չեցեն. Տես Մատթ. Ժ, 22. համ. Անդ ԻԳ. 13: Յայտ. ԻԲ, 3. Մատթ. ԻԶ, 74: Ա. Թեսաղ. Ե—Բ. Թեսաղ. Բ. Որով կը տեսնուի զի Վարդապետարանս հետեւողութիւն չէ, այլ նոյն իմաստքն կը լուսաբանէ. իսկ համընթաց բայն չառարկուի, զի նիւրոյն նոյնութեան արդիւնքն է:

10. Նշանք ճշմարտութեան. հակառակն է ստեղծան նշանն, զորմէ տես Պաւղոսի Բ. Թեսաղ. Բ, 9: Բանալոյ հակառակն է չեկէլ այսինքն պարզելոյ, պարձելոյ, որոյ հակառակն է չաւարել, աճեցել Տես Եբր. Ա, 12. Դարձեալ Ա. Թեսաղ. Գ, 15. Եւ Գործք Ա, 1. Մատթ. ԻԳ, 31:

11. Ոչ ամենեցուն, Չաքարիա Մարգարէին խօսքն է. ԺԴ, 1—7. յորում Յիսուսի երկրորդ գալուստն կը նախաբանէ: Յաւանքն կրկնակի է. մին՝ 'ի մեռելոց յառնել, եւ երկրորդն Փրկչին Յիսուսի քնդառաջել ամպոց մէջ. Տես Պաւղոսի Ա. Թեսաղ. Դ, 15, 16. Եւայլն:

12. Աշխարհ, այսինքն՝ որք ոչ են ընդ Տեսուն. Եկեալ, տես Գործք Ա, 11. համ. Յովն. ԺԲ, 26. ԺԴ. 3—ԺԷ, 24:

ԼՈՒԾՄՈՒՆՔ

Ա.

Փրկչին առ. Ս. Պետրոս եւ առ. հասարակ Առաքելոց Օրենքն տալուն հին պատկեր մը. եւ Ս. Մատթէի Աւետարանէն հաւոտուած մը:

Մաաթէի վերջին զլխոյն մէջ նկարագրուած Ս. Երկոտասանից ընդ ամենայն տեղիս առաքելութիւնն՝ քրիստոնէական ամենազգի յիշատակարաններու մէջ պատկերացած կը տեսնեմք: Տաճարք՝ Դամբարանք՝ Անօթք՝ կրկնած են յաճախ նոյն նկարն: Նախ Փիլիպպոս Պուռնարողի իր Ապակեաց Չ տախտակ Ա. թուովն՝ մեծազին սկահակի մը զողին սոյնդունակ նկարն տըպագրեց. իսկ նոյն նման պատկերի մը վերջին տպագիրն ըրաւ ապա ժամանակաւ Հ. Կարուչի Գրիստոնեական արուեստի ՃՁ տախտակին 6 թուովն, շատ աւելի ճշգրտաման: Պատկերիս մէջ Յիսուս լերան մը վրայ է, որոյ կողից վրայէն եօթն ալեձեւով զեռ կ'ընթանայ. զիտողին աջ կողմն է Ս. Պետրոս, որ յարգանօք ծռելով Փրկչին ձեռքէն քղանցքին մէջ կ'ընդունի բաց զիրք մը: Մատենական վրայ զրուած է ՏէՐ, որ միւս յիշատակարանաց վրայ տեսնուածին նման ակնարկ մ'է ծանօթ խօսքին,

ՏԷՐ ՕՐԷՆՍ ՏԱԹ.

Կ'երեւի թէ Կոտարաց ձեռքէն նահանգապետութեան իշխանութեան Օրէնքն ընդունելու ձեւն այս էր 'ի հնումն: Ս. Պետրոս ուսոյ վրայ խաչն ունի: Դիտողին ձախ կողմն է Ս. Պաւլոս խօսելու կերպարանաւ, կոնակն արմաւենի մը՝ վրան փեռնիկ հաւ մը թառած: Երկրորդ բաժանման մը մէջ՝ առաջնոյն տակ, վերի կողմը զրուած է,

ԵՐՈՒՍԱՂԷ—ՅՈՐԴԱՆԷՍ—ԲԵԹԴԷ.

այս արձանագրին տակ՝ մէջտեղ, լերան մը վրայ ուսկից հորս առուակներ կը բխեն՝ խոյ մը կայ, առ որ զարծուցած են աչքն կրկին նկարուած քաղաքներէ ելլող վեց մաքիքն. կրկին քաղաքներն են Երուսաղէմ եւ Բեթղեհէմ: Մաքիաց զլխուն վրայ լուսաւոր լեզուներ կան. որով մկրտութենէն յետոյ ընդունուած Հոգւոյն հնորէն կը յայտնուի: Նկարն սակասաւոր է աստ, աջ եւ ձախ միւս Առաքեալներն՝ ինչպէս որ տաճարաց կոնքերուն եւ Դամբարանաց մէջ կ'երեւին, չկան աստէն: Իրա-

ւացի թուի մեղ Հ.Կարուչիի կարծիքն, որուն հաւանական խօսքն է՝ թէ այս նկարն Տաճարաց Սրբարանին զմեթն զարդարելու կը ծառայէր. իր ընդարձակ նիւթովն՝ տարածուն վայր պահանջելով. մինչ սկահակաց խորն անհնարին էր ամփոփելն իսկ դայդ. Մինչեւ ցարդ ծանօթ եկեղեցական կճանկարներէ եւ որմանկարներէ աւելի հին ըլլալով մեր սկահակն՝ կրնամք ապահովապէս պնդել թէ կորսուած կամ անծանօթ հնազոյն նկարներէ օրինակութիւն մ'է այս, մինչեւ չորրորդ դարուն սկիզբն յառաջ երթալով. Այս ենթադրութիւն ալ եւս հաստատ ճշմարտութիւն մ'է Պրիսկիլեայ գերեզմանաց նկարակերտ պատկերին յայտնութեամբն. (Sku. Bull. di Arch. Christ. 1887, տախտակ է.) յորում Տէրն բաց մատեան մը կուտայ Պետրոսի եւ աջն դէպ 'ի Պաւղոս ձղած է, որոյ ձեռաց մէջ ծրարեալ գիրք մը կայ. Պատկերին այս կարեւոր մասն նախնական ժամանակի դործ է, իսկ մնացածն՝ ինչպէս որ մեր սկահակաւ տեսանք՝ յաջորդ դարերու յաւելուածն. Հնար է որ պատկերին այդ հիմնական մասն չորրորդ դարէն շատ աւելի առաջ ժամանակաց ծնունդ ըլլայ, եւ այն ատենէն կամաց կամաց ընդարձակուած. Պունարողի շատ իմաստուն խորհրդով ըսաւ՝ թէ այդ սկահակն կամ բաժակն որոյ վրայ խօսեցանք՝ մկրտութենէ յետոյ Բրիստոնէից սովորական եղած հացկերութիւն միայն սեպհական դաւաթն պիտի ըլլայ. (տես Նազդիանդացի, ներքող. Խ 'ի Մկրտութիւնն). Տեղ տեղ Բրիստոնեայ տաճարաց Մկրտարանին մօտ կոչունքի նուիրեալ սենեակ մը կար. ինչպէս կը վկայէ նաեւ Յովնանէս Սարկաւագ, (ոչ մերն), (Giovanni Diacono, le vite dei Vescovi di Napoli) Վինկենտիոսի վարուց մէջ. Այսպէս ուրեմն ինչպէս որ Հեթանոսք ամեն տարի իրենց ըստ մարմնոյ ծննդեան տարեդարձն կը կատարէին խրախճանութեամբ եւ կոչունքներով՝ Բրիստոնեայք ալ իրենց ըստ հոգւոյ ծննդեան տարեկանն ամ ըստ ամէ ուրախութեամբ կը կատարէին. Այդ հանդէսներու ժամանակ Հաւատացելոց բարեսպաշտութիւնն նոյն նուիրական Խորհրդոյն տեսարանն եւ յուշն աչքի առջեւ ունենալու համար՝ բաժակներն այդ պատկերներով կը նկարէր. Տէ Ռոսսի պընձի նաւաձեւ սքանչելի ջահին վրայ խօսելով՝ որ Կելիոսի վրայ Վալերիոսի տան մէջ դնուեցաւ, նոյն մօտք կը խորհի, եւ առ Վալերիոս Խստակրօն նուիրեալ մկրտութեան ընծայ կը համարի, (տես Bull. di Arch. Crist. 1887, էջ 26). Զահին վրայի արձանազիրն է,

ՏԷՐ ՕՐԷՆՍ ՏԱՅ ՎԱԼԵՐԻՈՍԻ ԽՍՏԱԿՐՕՆԻ,

զոր մեք աւելի յետագայ ժամանակաց գրութիւն կը համարիմք:

Տերտուղիանոս քրիստոնէական վարդապետութեան ուսմամբ մարզող Երախայից վրայ խօսելով՝ կ'ըսէ, Ընկալեալ 'ի տէրունի պատուիրանն, այս՝ նախկին խօսքէն աւելի հին է, զոր պիտի յիշեմք ապա: Առաքելոց Վարդապետութիւնն կենաց ճանապարհին պատուէրն այսպէս կը վերջացունէ. Մի՛ բողջես զպատուիրանս Տեառն, այլ պահեսցես զոր ընկալար: Զպատուիրանս Տեառն խօսքն զրեթէ նոյն է տէրունի պատուիրանին հետ զոր յիշեց Տերտուղիանոս, այդ պատուիրանք ամեն քրիստոնէութեան փափաքողաց կը տրուէր եւ կը մարդուէր յայդ: Պատուիրանք բառն առանձինն յոգնակի՝ Փրկչին բերնէն կը լըսուի Տասնաբանոց պատուիրանն իմացունելով, Պատուիրանք Տեառն՝ նոր Տասնաբանեայն է, նոր օրինաց պատուիրանն՝ Վարդապետարանիս մէջ մի միայն այդ պատուիրանաց վրայ չխօսելով՝ իր վերնադիրն աւելի ընդարձակ բառիւ ընտրեց կոչել, վարդապետութիւն, յորում լրովին պարուրուած է ամբողջութեան իմաստն:

Վարդապետարանիս քրիստոնէական եօթնեկին երեք օրերուն վրայ ըսածն զեռ չըննած՝ յիշենք Մատթէի ԻԸ գլխոյն վերջին կրկին համարքն, յորս վերոյիշեալ նկարին զաղափարն կը պարզուի:

Տուաւ ինձ ամենայն իշխանութիւն (իշխանութիւն ոչ զօրութիւն. առաջինն իրաւունքն է, երկրորդն՝ կարողութիւն.) յերկինս եւ յերկրի. (արքայ լինելով երկնից եւ երկրի) Գնացեք այսուհետեւ աշակերտեցեք զամենայն հետանոս. (Առաքելոց կը հաղորդէ իր իշխանութիւնն). Մկրտեցեք զոմսա յանու չօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ: Ոսուցեք նոցա պահել զամենայն՝ որ ինչ պատուիրեցի ձեզ: Աշակերտեցեք նոր Կտակարանին մէջ հաղուադէս է. իմաստն է՝ աշակերտել, ուսուցանել, Ինչպէս որ Տէր Յիսուս՝ Պետրոսի՝ Անդրէի եւ այլ Առաքելոց ըբաւ, նոյն եւ նոքա յաջորդաբար, Փրկադործութեան պտուղքն բաղմապատկելով. որոյ Բրիստոս խնճին առաջին Առաքեալն եղաւ, Որպէս առաքեաց զիս Հայր՝ եւ ես առաքեմ զձեզ. եւ նոյնպէս պիտի մնայ միշտ մինչեւ 'ի կատարած աշխարհի, եւ անաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն անուրս, մինչեւ 'ի կատարած աշխարհի: Որով Առաքելոց տեսանելի իշխանութիւնն Փրկչին անտեսանելի իշխանութիւնէն կ'ընդունի բո-

լոր գորութիւնն ինչպէս Ս. Ղուկաս Գործոց Բ. 47, կարծեմք թէ Գոհութեան ակնարկելով՝ այսպէս կը վերջացունէ. եւ Տէր յաւելոյր 'ի փրկեալսն հանապազօր 'ի նոյն. եւ Անդ, 41, եւ յաւելան յառօր յայնմիկ. այնպէս զի Փրկիչն իր աներեւոյթ ներկայութեամբն 'ի Հաղորդութեան՝ իր քով խմբած փոքրիկ հօան զոր 'ի տեսանելի ներկայութեանն կազմած էր, օրէ օր յաւելոյր, ինքն իր ձեռք, Նոյն զլիսոյն 39, Ս. Պետրոս կ'ըսէ Զի ձեզ եմ առնուիս եւ որդոց ձերոց եւ ամենայն հետաւորաց զորս կոչեսցե՛ք Տէր Աստուած մեր. այսպէս Քրիստոս Յիսուս ինքնին կը գործէր, ինքն էր զՀաւատացեալս կոչողն եւ յինքն կցողն:

Մեր նպատակին աւելի նպաստաւոր է Մատթէի յիշեալ հատուածին մէջէն 'ի Տեառնէ Առաքելոց հրամայուած քարոզութեան նիւթն որոշել: Տէրն մեր կը հրամայէ Առաքելոց՝ Ա. Աշակերտեցէք զամենայն հետեւողս, մկրտեցէք զնոսա. եւ այլն. Բ. Ուսուցէք նոցա պահել զամենայն որ ինչ պատուիրեցի ձեզ: Հոգւոյն գալստնէն վերջ Ս. Պետրոս քարոզեց, ունկնդիրք զըզջալով կը հարցունէին. Զի՞նչ գործեսցուք արք եղբարք. Պետրոս կ'ըսէ Ապաշաւեցէք եւ մկրտեցէ՛ք իւրաքանչիւր որ 'ի ձեզ: Ունկնդիրք արդէն իսկ Հոգւոյն լոյսն ընդունած էին՝ որով զիզջն սկսաւ: Ապաշաւեցէք համառօտ բառն՝ մկրտութեան պատշաճադոյն պատրաստութիւնն էր, զոր ընդունելով՝ պիտի արժանանային մեծին աւետեաց. այս է եւ ընկալջիք զառնիս Հոգւոյն սրբոյ: Նոյն զլիսոյ 40 կը յաւելու. եւ այլովք բանիւք բազմօք վկայութիւն դնէք, եւ միմեքարք զնոսա: Ոմանք յօժարութեամբ կ'ընդունին իր խօսքն եւ կը մկրտուին: Նախկին Հաւատացեալք Առաքելոց վարդապետութեան կը հանապազորդէին. Գործոց 42—47, ուր համառօտիւ կը տեսնեմք իրենց կեանքն: Միայն մեր խնդրոյն նպաստաւոր լինելուն համար յիշեմք Նոյն հատուածին առաջին տունն մի անդամ եւս. եւ եին հանապազորդեալք վարդապետութեան Առաքելոցն, եւ հաղորդութեան՝ եւ բեկանելոյ հացին, եւ աղօթից:

(Շարայարելի)

Ս. Վ. Ն.

Գիտական Զբօսանք

Օգտակար բռնցնոց պաշտպանութիւնն

Հետեւեալ յօդուածիկն Գաղղիոյ զանազան նահանգներուն քաղաքացի եւ գիւղից մէջ իբր յայտարարութիւն սլատերուն վրայ կարգացուած է.

Ա. Ճճեաց վնասակարութիւնն. — Մշակութեան կրած վնասն զանազան ճճեաց երեսէն ծանօթ է գիտութեան. Հազարաւոր տեսակներ արագ արագ ծննդաբերութեամբ բաղմանալով՝ երկրագործին տքնաջան փութով ձգած սերմերն կ'ուտեն կը փճացունեն:

Պարտէզներու բոյսերն՝ անտառներու ծառերն՝ արտերու ցանն՝ մեծաւ մասամբ այդ մանրիկ եւ շատ եւս անտեսանելի ճճիներուն ճարակն է. Մշակութեան այս երեսէն կրած տարեկան վնասն անչափ է ու անհամար:

Ամեն բոյս իր ուտիչ յատուկ ճճին ունի. սպիտակ որդն, բնդեօի (Hanneton) թրթուրն՝ մշակին բաղմաշխատ երկամբ տնկած ու մեծցուցած օգտաշատ ծառոց արմատն կը կրծէ:

Դոքորաճանճն (Cécidomie) արմտեաց ծաղկունքն կ'ուտէ կը մաշէ:

Փոքիջն (Charançon) հատակեր է, սերմը կը փճացունէ, Ոստոստիկն (Altise) նորարողութիւնն կ'ապականէ:

Խլրղաձորիքն (Courtillière) եւ Յայգաթիթուսն (Noctuelle) թրթուրք առհասարակ բուռական արմատներու եւ ճակնդեղի եւ ընդեղինաց թշնամիք են:

Զորեակն (Bruche) մաշի եւ ոսպի, լուսլիայի, եւայլն կըրծի են:

Ծաղկատն (Anthonome) խնձորի եւ տանձի ծաղկունքն կ'ապականէ:

Դրեթէ ամեն թրթուրք ծառոց եւ բոյսերու տերեւներն կ'ուտեն կ'աւերեն:

Գաղղիոյ արեւելեան նահանգներէն միոյն միայն ցորենին տարեկան կրած վնասն զլթորաճանճի թրթուրներէն՝ չորս միլիոն ֆրանք կը հաշուի. նոյնպէս վայրի կաղամբի տարեկան

Վլասն 7200 ֆրանքի հաշիւ եղած է. եթէ այդ դարմանուէր՝ 7200 ֆր. չափ պիտի տար:

Ծաղկաախն աւերիչ թաթերն եթէ հնար ըլլար ջլատել՝ 1888ին խնձորի սոսկալի ջարդն պիտի չհասնէր. որու Վլասն միլիոններ կը հաշուէ: Յայդաթիթոան թրթուրներու կրծիչ ա- տամներուն հասուցած Վլասն ճակնդեղի կորստեամբ՝ անցեալ 1893ին՝ անթուելի է:

Բ. Թռչնոց օգուտն. — Այս ապականիչ եւ սոսկալի կեն- դանեակներու ձեռքէն՝ մենք մեղէն հնար չէր դաշտերն ու ար- տերն՝ անտառներն ու պարտէզներն պահպանել, եթէ վերէն չը- համնէր օգնութիւնն: Թռչունք այդ անտեսանելի եւ բիւրաւոր ասպատակաց դէմ՝ ի նպաստ երկրագործութեան զրուած են օդոց մէջ. իրենք կը պահեն մեր կեանքն ու դանձն, մեր ապ- րուստն ու հաճոյականն, այնպէս զի ճշմարիտ է առածն՝ թէ թռչունք առանց մարդոց կրնան ապրիլ, բայց ոչ մարդիկ ա- ռանց թռչնոց:

Առանց թռչնոց ճճիներու կեր է մեր բոլոր ցորենն, դա- լարին, պտուղն, մշակութիւնն առանց թռչնոց կորսուած կամ ջլատեալ վաստակ մ'է: Առանց թռչնոց այդ Վլասակար ճճեաց թիւն անհատնում կը սերէր. ինչ կ'ըլլար վերջն: Բազմացու- նենք, չկոտորենք մեր եւ դիտութեան բարեկամ անմեղ ձա- գուկներն, պաշտպանենք զիրենք եւ բազմացունենք, յօգուտ մեզ եւ ի նպաստ մշակութեան:

Գ. Թռչնոց ըրածն. եթէ մէն մի բոյս իր սեպհական վը- նասիչ ճճին ունի՝ որով կը փճանայ, ունի նաեւ սեպհական պաշտպան թռչնիկն, որով կ'ազատի այդ ասպականչաց ձեռքէն: Ժճին զըդոյն չկերած՝ ձաղիկն զճճին կուլ կուտայ:

Բուք (Chouette) եւ բուհճք (Hibou) անթիւ անհամար ման- րաճճիներ կը քաղեն կ'ուտեն:

Կկուռ (Coucous) թրթուրն ունի ճարակ:

Շիկահառն (Fauvette) զղթորաճանճի սիրահարն է, կը կլլէ անթիւ քանակաւ ջորեակ եւ Լուիճ (Puceron):

Արտոյտն մարախ եւ թրթուր կը սիրէ:

Սարդամազն եւ Սարիկ խղուշի մտով կը սնանին: Տար- մահառն արմատոց որդերն եւ ընտանի կենդանեաց ոջիւներն կը ջնջէ:

Կարմրալարն (Chardonneret) եկքանի հունտերն կը կլլէ եւ մշակութեան կը նպաստէ Վլասակար բոյս մը անուշ ընելով:

Հաշուած են որ իւրաքանչիւր մաքալուկ (Martinet) օրուան մէջ առ նուազն 540 ճճի անհետ կ'ընէ դաշտերէն. կարմրալանջն օրուան մէջ 400 ճճի բնաջինջ կ'ընէ: Եթէ այս ճճեաց եւ միջատներու բաղմամբեղուն վիճակն քննեք՝ փորիչն ցորենահատի մը մէջ 70էն մինչեւ 90 ձու կ'ածէ. Գաղցն (Pyrale) խաղողոյ ողկուզաբեր ծլին մէջ մինչեւ 130 ձու, ուստի թռչնիկի մը կուլ տուած ճճեաց թուոյն հետ բաղմապատկելով այդ թիւն կրնանք հասկընալ ասոնց որչափ նսպատաւոր լինելն երկրագործ մշակին:

Այդ անմեղ ձագուկներն՝ ծառոց կեղեւներն մանր մանր պրպտելով՝ մլասակար ճճեաց ձուքն կը փճացունեն. այդ ձագուց մանրադէտ աչքն կը հսկեն բուսականաց ծաղկանց վրայ. վայ եթէ թրթուր կամ ձու ինկած ըլլայ հոն՝ անխոնջ որսորդներ են դռքա 'ի նպաստ մարդկութեան:

Մեծ է օգուտնին, մեծ է նպաստնին, չզլանանք մեր սլաշտպանութիւնն անմեղ արարածներուն:

Դ. Դպրոցականաց խորհուրդ. — Շատ անգամ զիւղերու մէջ անխղճօրէն կը մեղանչէք այդ խեղճուկ՝ ու անպաշտպան տկար թռչնեկաց դէմ. ձեր լարն՝ թակարդն՝ ցանցն՝ մածուցիկն կը պարզէք. ինչո՞ւ:

Դիտե՛ք որ այնու կը մեղանչէք ձեր ծնողաց, ձեր դաշտերուն, ձեր գիւղին, մանաւանդ թէ ձեր անձին եւ Աստուծոյ դէմ:

Բոյնի ժամանակ դպրոցական արձակուրդն ձեզի փորձութիւն է. կը քաղէք կը քանդէք անխղճօրէն երկնից հետ հազորդ սիրուն թռչնակներու տունն ու տնակ. ինչո՞ւ:

Դուք ալ անոնց նման էիք երբեմն, անմեղ ու անկարօղ. բնջ կ'ըսէիք եթէ ձեզի դպչէր ոք, կուլայիք, կ'ուզէիք որ չընեն. ինչո՞ւ կ'ընէք այդ խեղճերուն, չէ՞ք լսեր անոնց լացն. կը լսէ այս՝ Աստուած:

Ոչ օգուտ կայ եւ ոչ շահ. շատերն չեն ուտուիլ, շատերն շատ շուտ կը մեռնին ձեր ձեռքին մէջ. արդէն իսկ օրինաց հաւատակ է այդ. զգուշացէք:

Մշակութեան օգտակար թռչնեկաց տեսակներն՝ որոնք մեր երկրներու մէջ տարւոյն քանի մ'ամիսներն կ'անցունեն՝ 300է աւելի են. զորս ըստ իրենց օգտակարութեանն կրնանք այսպէս դասաւորել.

1. Գլխովին օգտակար թռչունք. այսպէս, որսական թռչունք գիշերայինք, ճճեկերք, մանրոտնեայք, սրակտուցք:

2. Գլխովին վնասակար թռչունք՝ որք զօգտակարս կը ջընջեն եւ մշակութեան եւ հաւերու կը վնասեն:

3. Կիսովիմբ օգտակար եւ կէս վնասակար թռչունք. որ մանք միայն ունդ կամ պտուղ կ'ուտեն, վնասակար կամ օգտակար, ոմանք ճճի եւ ունդ: Ինչպէս են մեծկտուցքն:

Հաշիւ եղած է որ մի միայն բոյնի մէջէն տարեկան 100 միլիոն ձու կը փճանայ. եթէ այդ չար գործին չմխէր ոք ձեռքըն՝ 100 միլիոն թռչնիկ քանի՛ միլիոններով միլիար վնասակար ճճիներ պիտի ջնջէին, որով մշակութիւնն ծաղկէր պիտի եւ դուք խեղճուկ տղաքներ աւելի կը ջանիկ ծնօղք եւ բարեկեցիկ կեանք պիտի ունենայիք:

ԴԼԽՈՎԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԹՌՉՈՒՆՔ. — Որսական բռնուցք տունջեմայիք. Սարատակ (Buse), իւրաքանչիւրն միջին հաշուով տարեկան 6000 մուկ կը ջնջէ: Որսական բռնուցք գիշերայիք. Բու (chouette), բուխճակ (chat-huant), Գիշերաբու (Effraie), իւրաքանչիւրն օրական 70է մինչեւ 80 կրծօղ կենդանիներ կը ջնջեն. խլուրտ, մուկ, եւայլն:

Ագուաիք, — Ճայեակ (choucas), Որի (Corneille) Կատակ (Rollier), եւայլն, մեծամեծ միջատներու ոխերիմքն կամ սիրողներ են, կատակն միայն մարախ կ'ուտէ:

Ճճճիկք.— Ծիծառն, Մաքալուկ, միջատակիր թռչնիկներ են. Խոլամուկն, գիշերային թիթոսնց սպառիչն Պարիկն (Mé-sange), Սարեկիկ (Pinson), Շիկահաւ, Յախտարեկ (Roitelet), Սորամուտ (Trogodyte), Կարմրալանջ (Roge-goarge), Կարմրատուտն (Rouge-queue), Ծիծառնուկ (Rousserolle), Սոխակ, սնկոց վրայ գտնուած միջատքն եւ ճճին կը քաղեն, թիթոսնց ձուն եւ ծիրան կը ջնջեն: Պարիկ մը ինքնին տարեկան 200,000 թրթուր կը փճայունէ:

Վայրի սոխակն (Cul-roux), Դեղին սարիկն (Tarin), Տորդիկն (Verdier), Կտաւաքաղն (Linot), միջատակերք են:

Կարմրալարն վնասակար բուսոց մանաւանդ եկքանի հատերով կը սնանի:

Խաղտուտիկն (Bergeronnette), Արայտն, Մարգաց արայտն (Պիպի) (Pipi), Երգեցիկն (Pouillot), Ճերմակտուտն (Cul-Blanc) Ծեփճաղն (Maçon), Սարեկն, եւայլն, ամենն ալ միջա-

տակեր են, միայն արտոյտն երբեմն հատերն ալ կը քաղէ:

Տարմահաւք (Etourneau) ընտանի կենդանեաց վրայի բո-
տոտքն կը ջնջեն:

Դաղրիկք. — Յոպոպն (Huppe) բզէզ եւ որդ կ'ուտէ. Կը-
կուն, (Coucou), միջատ եւ թրթուր կը սիրէ. Փայտփորն (Pic)
ծառոց կեղեւին տակէն միջատքն եւ անոնց ձուն կը ժողվէ:

Հաւք. — Կաքաւն (Perdrix), Լորն (Caille), Կատաւն
(Râle), ճճեօք՝ խղունջով եւ մոլախոտի ունդով կը կերակրին:

Երկայնասրունք. — Կտցար (Bécasse), Աքար (Bécassine),
Արօրձազ (Courlis), Անձրուձազ (Pluvier), Եղաւրբիկ (Van-
neau), ամենազգի որդ եւ թրթուր եւ ճճի կ'ուտեն:

ՎԷԱՍՍԿԱՐ ԹՈՉՈՒՆՔ. — Յերեկանաք (Oiseaux de jour)
Շահին (Autour), Զինկուլ արծուի (Balbuzard), Սարառակ
վայրի (Buse-patue), Հողմափար (Crécerelle), Բազէ (Faucon),
Բաչոտ (Émérillon), եւայլն. ճճեկեր ձագուց եւ հաւուց թշնա-
միք են:

Յայգահաւք. Արքունի բուէճ (Hibou grand-duc), թռչնե-
կաց եւ վառեկաց հակառակ:

Ճճճիկք. — Կաչաղակ (Pie) մանր ձագերն կուլ կուտայ:

Հաւք. — Աղաւնի վայրի կամ Հաւփալ (Colomb ramier)
վարուցանն կ'ուտէ:

ՄԻՋԻՆՔ. — Ամեցակեր ճճճիկք. — Ճնճղուկ, աւելի
միաս ունի քան օգուտ, վասն զի միջատներէն աւելի հատ ու
հունտ կ'ըսպատէ, մանաւանդ ցորենահատ եւ պտուղ:

Ազուաւ. միջատակեր է եւ վարուցանն կ'եղծանէ:

Կաչաղակն, Անձեղ (Geai), թէ ընտանի կենդանեաց եւ
թէ ձագուց մեծ միաս կուտան. Սարեկիկն (Bouvreuil), աւելի
միասակար քան օգտակար. նորածին բոզքոջքն կ'ապականէ:
Հատակեր Հաւք. — Հաւփալիկն (Petit Colombier) վայրի
տատրակն, Հաւփալն, աւելի օգտակար են. վասն զի անօգուտ
եւ միասակար բուսոց հատերն կը քաղեն:

Եթէ չատ բազմանան ատոնք՝ մինչեւ միաս տալ մշակուե-
թեան, լաւագոյն է յայնժամ ջնջել այնպիսիքն. ոակայն զայդ
իր տէրն խորհել պիտի եւ ոչ թէ տղայք, որոնց սրաին մէջ
տոգորուելու է բնական կամ բնածին անջնջիկ սկզբունքն
չվնասել բնաւ:

Կրօնական—Հնախօսական

Ս. ԳԻՐԳԻ ԵՒ ԴԵՆԻՄԱԶԴԵԶՆ

Պարսկադէն մատենան՝ զոր հայերէն լեզու զանազան յորջորջմամբ եւ անուններով կնքած է, Պարսքաշ պողպայիտն՝ Դենիմազդեզի զիրքն՝ Պարսից քէշին հատորն՝ ծնած է Զանդիկ Աւետայէ, հին Պարսից մազդեզանց կրօնական մատենէն։ Անցեալ թուերովն Պատկեր համառօտած էր նորին պարունակ կութիւնն Հնդիկ Գրոց վրայ խօսած ժամանակ։

Վերջերս C. de Harlezի համառօտ գրութիւն մը ձեռք անցունելով՝ կրօնական հնախօսական մեծ հմտութեամբ լի՝ ընթերցողաց ուշադրութեան նուիրել զայն ոչ ինչ անպատշաճ կը համարիմք թարգմանելով։

«Նորելուկներու կարգ մտած է այսօր Ս. Գրոց եւ Քրիստոնէութեան կրօնքն օտար կրօնքներէ սերած համարելն, մանաւանդ ի պարսկականէն։ Ս. Գրոց եւ Աւետայի մէջ զբաշուած կարծեցեալ նմանութիւնքն իբր ապացոյց կը նկատուին ընդդիմախօսից կողմէ։

Այդ նմանութիւնք՝ զոր Դիրք ըստ հակառակորդաց՝ Պարսկադէն մատենէն քաղած ըլլան, հետեւեալքն են. Աստուածութեան միութիւնն եւ ստեղծագործութիւն. Բանն արարչագործ եւ աստուածային էին ընդ մարդ եւ ընդ Աստուած հաշտարար կանգնիւն. Ս. Հոգին, յարութիւնն եւ հանդերձեալ կեանք. զիււաց եւ հրեշտակաց զոյութիւնն, Խօթն զասք հրեշտակաց վերագոյնք քան զայլս, մարդարէութիւնք եւ երկրաւոր զրախտն։ Քրիստոնէական կրօնից զլիաւոր վարդապետութիւնքն են սրբա, մի առ մի քննեմք այս կէտերն, սկսելով անտի՝ որ բռնաւոր անձանօթ է մազդեզանց զենին։

Ա. Բանն արարիչ. — Աւետա եւ ոչ իսկ երազած է արարչագործ Բանին ծանօթութիւնն։ Բանն արարիչ կամ ոչ՝ անծանօթ է այդ զրոց։

Anquetil Աւետայի թարգմանութեամբն Ենոնէ վերինն

կամ Անունա վայրն մէջ բերելով հարիւր սքանչելիք կը նուիրէ նմա եւ կը կոչէ Բան։ Սակայն այսօր Աւետառայն հասարակաց ծանօթ է եւ Anquetilի մեծապէս վրիպիլն՝ յայտնի։ Յիշեմք իր վրիպակ թարգմանութիւնն. «Յաւիտենականն բան (Wort) է ըստ էութեանն Բարոյն աթոռն հասաւ բանն (Wort), եւ «նոնէ վերին, գերազանց, զուտ, սուրբ, զործօն, որ նախ քան «գերկինս եւ գերկիր էր»։

«Այս բանն եւ ասով ծնան սկզբնական լոյսն, սկզբնական «ջուրն եւ հուրն առաջին. (Urlicht, Urwasser, Urfeuer), այսինքն է անմարմին ձեւ մը, մասաւոր կերպարան մը, տարերց ճոխակազմին Աստուք են՝ լուսոյ եւ ջրոյ եւ ամենայնի «աղբերք»։

«Այս բանն Որմիզդն է, Յաւիտենականին անսահման սերմին ծնունդն. էից անդրանիկն, յաւիտենականին անօթն եւ «պայծառութիւն, յառաջխաղաց լոյսն, անչափ, ամենեւին սուրբ «կամօք մինչեւ 'ի ծուծա էութեանն՝ Սկզբնական ջրոյն եւ հրոյն «խառնրդէն յառաջ եկած, Ենորէ մազդեզ անունն»։ Ահուրա Մազդա, Ապա ընդերկար այդ բանին կատարելութիւնքն կը թուէ, ըստ կարին ջանալով աւետարանական Բանին հետ համաձայն ցուցանել զիւրն. եւ ապա կը յարէ։

«Սկզբնական բանն (Urwort) Ահունա վայր (Ahuna vairya «Honover Enohe Verihe), այսինքն է՝ ես եմ, եղիցին, ե, յաւիտենականն, զուտ կամքն, ամ 'ի զոյ զբարի աշխարհ եւ «յաղթեաց չարին»։

Եւ ապա այս ըսածներէն կը հետեւցունէ. «Դիտութեան «այս նոր գիւտովն՝ Յովհաննու աւետարանական Բանն կը տըկարանայ, 'ի Պարսից եկած է այդ զաղափար»։

Արդ՝ Honover կամ Ahuna vairya առանց նշանակութեան բառ մ'է. yathâ ahû vairyô բառերու աղաւաղմանէ կազմութիւն առած է, որք նոյն աղօթքին առաջին բառերն են։ Իսկ Enohe verihe կրկին բառքն՝ զորս yathâ ahû vairyo բառից տեղ կը փոխանակէ՝ նոյնպէս զուրկ են նշանակութենէ. բուն բառերուն իմաստն է. գերագոյն պետին ընտրութիւնն. եթէ այս իմաստին մէջէն հնար եղած է՝ եմ, եղիցի, ե, խօսքն ստեղծել, Հայր մեր խօսքէն ալ հնար է թէ Anquetil եմ, ես, ե, իմաստն ծնանի, կամ Հայր մերն թարգմանէ՝ = ընթերցողացս պարզամիտ դիւրամասնութեան վրայ կը ծիծաղիմ։ Եւ այս հասարակաց զէմ զեղծանել է։

Honover քանու մէկ բառերէ կազմուած աղօթք մ'է, Պարսից սիրականն Ոչ Աւեստա, ոչ մի մազդեզեան խորհած է զայդ իբր Բան ներկայացունել, որչափ աւելի իբր Արարող Բանըն Զօրաւոր աղօթք մը համարուած էր եւ ոչ աւելի Anquetilի Յաշնայի ԺԹ գլխուն տարօրինակ թարգմանութիւնն պատճառ եղած է այս մոլոր կարծեաց, Նոյն գլխոյն մէջ կը տեսնեմք *vâcem* բառն՝ որ աղօթք՝ զոյց կը նշանակէ, Anquetil զայդ Բան կը թարգմանէ. եթէ բան ըսէր իբր զոյց, խօսք, ուղիղ էր. իսկ Բան աստուածաբանական՝ այդ զիրք նման խորհուրդ մը եւ ոչ իսկ երազած են. իրանեան Երանելին նման զաղափար յղացած չէ դեռ: Anquetilի ճարակութիւնն է այդ, նման բառն կրկին հետաւոր իմաստից զօդ մը ձգել մէջ տեղ, չփոթիլ ու չփոթել: ԺԹ գլխոյն սկիզբն Սհուրա Մազդա կ'ըսէ՝ Ես այսպէս աղօթեցի եւ երկնից ու երկնքի ստեղծումէն առաջ ուսուցի զայդ Զորասարի. զոր Anquetil կը թարգմանէ, Այս բանիւ Աստուած գերկին եւ գերկիր ստեղծեց. Աւեստայի գրիչն ջանադիր է իւր աղօթքն նուիրական եւ հաճոյցոյց տալ, առ այդ Որմզդի կուտայ կազմութիւնն եւ ՚ի նմանէ Զրադաշտաւելի հետուն խորհած չէ բնաւ: Մտայածին խորհուրդ մ'է Աւեստայի մէջ Բանին Աստուծոյ յիշատակն խնդրել:

Բ. Միջնորդն կամ հաշտարար. — Աստուծոյ եւ մարդկան մէջ հաշտարար միջնորդի մը՝ աստուածային էին յայտնութիւնն՝ Քրիստոսի փրկագործութիւնն՝ արդեօք կեղծիք են թէ իրաւամբ քրիստոնէութեան էութիւնն եւ հիմունքն Em. Burnouf եւ Dr. Marius եւ այլք հակառակելով հաւատոյ՝ ՚ի Պարսից առնուած կը ժախն զայս հռչակել եւ Քրիստոնէութեան հիմն զրուած. ըստ այսպիսեաց Մազդեզանց Միհրն՝ որոյ անուն բարեկամ եւ միջնորդ կը թարգմանի կ'ըսեն՝ քրիստոնէականին ծնօղն կամ պատճառ եղած են: Իրաւ:

Ոչ երբէք մազդեզեանն Աստուծոյ եւ մարդկան մէջ հաշտարարի մը զապափարն ունեցած է. զանդիկն եւ ոչ իսկ բառ մ'ունի այսմ համիմաստ: Մեզաւոր մազդեզեանն իւր քառութիւնն ապաշաւանօք կ'ընդունի. Դիւատուր (Dvadtad) զրոյ մեծագոյն մասն այդ ապաշաւանաց չափովն կ'ըզսաղի: Անքաւելի ոճիրներ կան զորս Փարզարդ կը յիշատակէ, անքաւելիք, ինչպէս՝ սոցոմականն եւ զիականց ընդդեանումն: Sss Fargard I (V), 44, 46, իսկ III, 134 կ'ըսէ. «Եթէ ոք մեռեալ մարդ

«մը կամ չուն ընդաւազէ եւ երկու ամբ սահին եւ մնան ընդ «հողով՝ անքաւելի է այդ անօրէնութիւն յաւիտեանս»:

Այս խտտութիւն յայանի է որ թուղացաւ ժամանակաւ, սա-
կայն հին ժամանակ՝ մեր իննորոյն ժամանակ՝ անաչառ խտտու-
թեամբ 'ի գործ կը զրուէր, ժամանակաւ մեղմացաւ այս, նախ-
նաքար անքաւելին քաւելի էր, պատիմն եւ ապաշաւի չափն սահ-
մանեցաւ. այլ միջնորդի մը զաղափարն անգամ չունեցան: Պը-
լուտարքոսի պատմութեան ամենապարզ հատուածն ծուռ բա-
ցատրելով՝ կրօնական պատմութեան այս կէտն շփոթեցին չա-
տերը: Յոյն պատմադիրն իր գրոց ԽՉ զլիտն մէջ Խախի եւ Ո-
սիրիսի մրաց խօսելով կ'ըսէ. «Ըստ Պարսից Որմիզդ շուսոյ կը
հնմանի եւ Ահրիման խաւարի: Միշր երկուսին մէջն է. առայս
«Պարսք զՄիշր միջնորդ՝ միջին կ'անուանեն»:

Բանասիրական մեծ սաղանդ մը հարկաւոր չէ տեսնելու՝
թէ աստ Պլուտարքոս ոչ թէ արդար Աստուծոյ մը եւ յանցա-
ւոր մարդոյն մէջ միջնորդ մը կը յիշէ, այլ երկու հակառակ
էութեամբ ոկղբանց մէջ ընտելեամբ միջնորդն, միջինն. Որմիզդ
լոյս է, Ահրիման խաւար: Միշր երկուսին մէջ, արշալոյս եւ
վերջալոյս Ահա պարզ եւ ճիշդ իմաստն:

Իսկ Աւեստայի մէջ Միշր ոչ թէ երկնից եւ երկրի միջ-
նորդն չէ՝ այլ եւ իրստ դատաւոր մը. արդարութեան օրինաց
դէմ յանցաւորաց անաչառ պատուհասօղն է. իր փառաբանական
աղօթից մէջ կը կարգամբ հետեւեալն.

«Փառաբանութիւն առաքեմբ Մհեր՝ ում զսօք քաջամարտ-
«կաց 'ի նիւս երկւորաց պատարագս մատուցանեն. զօրութիւն
հեծելոց, առողջութիւն մարմնոց եւ յաղթութիւն 'ի վերայ
թշնամեաց աղերսելով դստնել . . . որոյ բարիպաշտ 'ի փա-
սուց տաղալէ զերդ եւ զէն, ապականէ զազգն եւ զերկիր եւ
«զլուխ նմանավից, (mānāvig) վրաց, ժողովրդոց եւ զաւառաց.
«որ հարկանէն զդեւս 'ի զլուս, պատուհասէն զմեղաւորս, պատ-
«ժէ զխաբերայս, հակառակօրդն Պերեայց. (Pêris.) որ զուղղօրդն
«ճանապարհ խտորեցուցանէ սուտակասպաս աշխարհին. թափէ
«դաշխութիւնն եւ մատնէ 'ի ձեւս անկը մարտկաց անպատու-
«պոր . . . որ մըէն 'ի մարտ զաղմիկս եւ կանգնէ բանակս,
«հզոր իշխան, ամենիմաստ, կազմօղ ճակատուց, մանրօղ հա-
«կառակիրդաց . . . որոյ զօրութիւնն ահաւոր է, սոսկալի»: Տե՛ս
Աւեստա Բ՝ տիպ, էջ 45). — Յաշտ Ժ. 10, 18, 19, 26, 27,
35, 36:

Ահա Մհեր նկարագիրն, յորում միջնորդի քայլ մը չերեւելէ զատ՝ ընդհակառակն կը տեսնեմք բոլորովին ընդդէմն։ Միջնորդ մը՝ որոյ զբաղումն է պատժել պատուհասել անաչառ անշարար, միջնորդ լինելէ կը զաղրի։

Մհեր միջնորդի նուիրումն է Մենոխիւրի յաջորդ խօսքն.

«Մահուանէն չորս օր ետքը հոգին Շինվատի (Chinvat) ահեռելի կամրջին բարձանց վրայ կը հասնի . . . անդէն շատ մը հակառակորդք ընդ առաջ կ'ելլեն նմա. Այշմա, Աստ — վիհատ, (Aeshma, Ast—vihād,) որք զարարածս ամեն կը յոշաւան, եւ իբր միջնորդ (mianji) Միհր, Սրոշա, Ռաշնու, (Mithra, Craosha, Rashnu).» Այս միջնորդ բառէն հակառակորդք կուզեն օգուտ քաղել։

Սակայն այդ անձինք կամ այդ զիրքն կարդացած չեն, կամ թէ կուրօրէն կ'ուզեն գործել. վստահ զի այդ կարծեցեալ միջնորդութիւնն յաջորդ բանին կը բացատրեն մեզ այդ զիրք.

«Ռաշնու արդարութեամբ եւ առանց մեծի կամ փոքու, բարեպաշտի՝ հաւատարմի կամ ամպարչտի աշտուութեան կշռէ զգործս. Անդ 118։ Սրոշա արդարոց ողուց զայ 'ի թիկունս լանցանել ընդ կամուրջն. 119, 120։ Իսկ ամպարչտին յանդիւման լինի Սրոշա եւ քեցէ 'ի կամրջոյն եւ տայ 'ի ձեռս զիւր «ւին Վիզարեշայ (Vizaresha). (161—164)»։ Իսկ Մհեր եւ ոչ խօսքն եւ ոչ անունն։ Ուրեմն Ռաշնու միջնորդն անաչառ պատօղ է, պատժող կամ վարձահատոյց։ Սրոշա նոյնպէս արդարոց օճան, ամպարչտին մատնտու. իսկ Միհր՝ անգործ։

Այս անգործ միջնորդութիւնն է արդեօք՝ Քրիստոսի մեծի Միջնորդի՝ Աստուծոյ եւ մարդկան հաշտարար զոհին՝ ծնողն։ Արդարութեան Աստուծոյ եւ զլիսապարտ Մեղաւորին մէջ կեցած աստուածային եւ մարդկային միացեալ Պատարագին՝ Փրկագործութեան անճառ խորհրդոյն հարեւանցի չուքն իսկ կը տեսնեմք այդ զրոյց մէջ։ Հնամբ է միթէ մարդոյ այսչափ 'ի յուշոյ անկուշել։

Գ. Սուրբ Հոգին. — Տղայական խաղ մը միայն կարօջ պիտի լինի Աւետայի մէջ Հոգւոյն կոչումն պրպտել. Ահաւասիկ.

Աւետայի մէջ կը տեսնեմք Սպենտ (Cpento) բառն. Սպենտ մաիւնյու, մաիւնյու Սպենիստո, (Cpenta mainyus, mainyus Cpenisto). զոր եղծանելով սովորած են թարգմանել սուրբ հոգի կամ ամենասուրբ հոգի. մեծ վրիպակ է այդ. Սպենտ անցեալ դերբայ մ'է. իսկ Սպենիստ զերադրական Սու բառի, որ շնոր-

հել, պարզել, առատացունել կը նշանակէ եւ ոչ թէ սուրբ, Այս բառականն, իսկ Սպենտ մաինյոս իբր Հոգի սուրբ անձնաւորութիւն, Երրորդութեան մի անձն, բնաւ երբէք մազդեզանց միտքն ինկած չէ. Երրորդութեան խորհուրդն յղացած չէ Աւետատ, Յաշնա 1, 3, կ'աղօթէ. «Երկուորեակ կրկին ոգիքն օկոչեմ ես, զբարին եւ զչար, ըստ բնութեանն՝ յորջորջեալք՝ «Այս կրկին ոգիք միացան 'ի սկզբան կեանքն եւ մահն եւ էից, «վիճակն ստեղծելու համար»։ Մազդեզեան երկու սկզբանց էութիւնն է այս. Սկզբնական երկու ոգիք՝ մին բարի՝ կենաց եւ մեծութեան եւ զարգացման ծնող, միւսն չար եւ վատ՝ ըզմահ՝ զախտ եւ զապականութիւն կը ծնանի։ Առաջնոյն բարութեան պատճառն՝ կենսատու եւ ճշմարտին պաշտպան եւ աճումն չնորհէն է. երկրորդին չարութեանն՝ ապականութիւն եւ ստութիւն ցանկն։ Այսպիսի աստուածաբանութիւնէ քրիստոնէական Երրորդութեան խորհուրդն չծնանի. յորում երբեակ անձինք եւ անբաժանք, աստուած հաւատար եւ համազոյ եւ մի։

Դ. Հրեշտակապետք. — Քրիստոնէական աստուածաբանութեան Աստուծոյ աթոռոց առջեւ անդադար կանգնած եօթն դասուց Հրեշտակաց թուոյն հաւասարաթիւ ոգիներ ունի Աւետայն. եօթն Ամեշա Սպենտայք (Amesha spenta.)

Սակայն այս աննշան նմանութիւնն իսկ հաւաստելու համար՝ բոլորովին ընդդիմակաց ժամանակքն եւ իրերն իրարու հետ հարկ կ'ըլլայ չիփեմել։ Ամեշա Սպենտի եօթն թիւն դուն ուրեք կը տեսնեմք Աւետայի մէջ, եւ առ այդ մազդեզեան աստուածն Որմիդդ՝ Ահուրա մազդա՝ եօթն թուոյն իբր լրացուցիչ կ'աւելցուի. որով բուն այդ ոգիք վեց են Աւետային մէջ եւ ոչ եօթն։ Դարձեալ նկատելի է զի այդ Ոգեաց՝ եօթն Ամեշա սպենտից քոյութիւնն՝ նոր ժամանակաց ծնունդ է։ Ամեշա սպենտ բառն որ զօգիտ իբր զատ եւ խումբ կը ներկայացունէ՝ Աւետայի հին մասանց մէջ չերեւիր. Դաքայց Gāthā մէջ բնաւ չտեսնուիր. ալ միայն վերնագիր զլլազրաց մէջ, որք վերջին ժամանակաց կը վերաբերին։

Վերջին ժամանակաց Ամեշա սպենտք նախնաբար տարտամ ընութիւն ունին, վերացականի՝ աշխարհականի՝ իրականի մէջ կը ծիփին։ Պարսկէն բառ չունի առ այդ սեփական, աւետական Ամեշա սպենտն կ'առնուի 'ի կերի Սպենտ (Cpent) պարսիկ բառ չէ. որով յայտնի է թէ մազդեզանց վերջին ժամանակաց ծնունդ է այդ եւ Ս. Գրոց վրայ աղդեցութիւն չունի

րնաւ. թողլով հակառակն:

Իսկ պաշտօնիւ որչափ է երկոցունց խտիրն. Քրիստոնէու-
թիւնն առաջի ակեռոց Աստուծոյ կը նկատէ զանոնք. Մաղ-
ղեզն իր սաստուածն Ամեչայից թուոյն մէջ կը համրէ: Ամեչա-
յից պաշտօնն է՝ հոսից եւ երկրի՝ մետաղաց եւ հրոյ, ջրոյ եւ
տնկոց վրայ հակել. երկրաւոր բնաւիմբ, որչափ է խտիրն: Եթէ
միայն մազզեզանց եօթն թիւն Տոլքիթայ գրոց միաքն մղիր է
յայդ՝ Ահուրա մազզայի տեղ կրնար յաւելուլ Յիհովհան, եւ ահա
ուր թիւ կ'ունենային Գիրք: Եթէ թիւ 'ի սկզբանէ անտի
Հրէից մէջ նշանաւոր է. եթէ աւուրք արարչութեան, եթէ
աշտանակք սեղանոյն, եթէ հացք առաջադրութեան, եթէ
դասք հրեշտակոց . . . : Երկարելն ուղիղ մաքր հակառակ է.
(Շարայարեղի)

ՊՈՒԿՈՅԻ ԵՐԻՅՈՒ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՖԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն) (*)

Սրբուհի Եղիաբեթն, օրինակի աղապաւ, քսան տարեկան հա-
սակին մէջն էր, Սրբուհի Հեովիճն՝ քսանուիրեք, Սրբուհի Շան-
դան՝ քսան ինը, երբոր Աստուած ամուսնական կենաց ամե-
նասուրբ հրճուանքներէն զրկեց զանոնք: Իրաւ է որ Սրբուհի
Մանդան գրեթէ քառասուն տարեկան էր երբոր այլի մնաց,
բայց՝ ինչպէս տեսանք, Աստուած անոր այրութեանը չէր սպա-
ռած զանիկայ փշով պատկերու համար. յամուսնութենէ մի միայն

*) Տե՛ս Պարբեր Զ. Տարի Բէ՛ւ 2:

ցաւեր ու վշտեր ունենալով, հարկ կար անոր կապերը չուտ խորասկելու:

Բայց հազիւ թէ Պատրիկոս կը մեռնի, Սրբուհի Մոնիզա իւր սրտին զգացմանցը լիովին ազատութիւն կուտայ. հողդոյն գեղեցիկ բաղձանքները՝ որոնք մինչեւ այն ժամանակ ամուսնութեան հողերովը նեղուած մնացած էին, հիմա բոլորովին արձակուելով՝ կ'սկսի սլանալ տրապութեամբ գէպ ի վեր. եւ քիչ ատենուան մէջ գիւցադնական առաքինութիւններով կը ճոխանայ:

Եկեղեցին՝ այն ժամանակուան սովորութեան համաձայն, քօզ մը եւ զգեստ մը կ'օրհնէր ու կը հազցընէր անոնց որ կը խոստանային այրիութեան մէջ յարատուելու մինչեւ ցմահ, եւ եկեղեցական պաշտօններու մէջ ալ կը գործածէր զանոնք: Իսկ Մոնիզայի համար այն զգեստը Թադաստայի եպիսկոպոսին ձեռքէն ընդունած ըլլալը չզիպայուիր: Կրնայ ըլլալ որ՝ իւր որդւոյն օգնութեան հասնելու համար հարկաւոր եղած անկախութիւնը միշտ պահելու գիտամբ, կատարած չըլլայ այն սովորութիւնը: Այս գէթ ստոյգ է որ՝ իւր բարեյիշատակ ամուսնոյն հաւատարմութեան փափուկ զգածմամբ, ի ներքուստ երզմնած է ուրիշ մահկանացու ամուսին չունենալու, եւ մնացած կինացը տէր՝ մի միայն զԱստուած ճանչնալու: Այս բանս մեզի աւանդողնոյն իսկ իւր Օգոստինոսն է. եւ այն ատենուան իւր մօրը համառօտ վարքը պատմելով՝ կ'ըսէ. «Դուն գիտես, ո՞վ Աստուած իմ, թէ ինչ էր մայրս այն ժամանակ. զգաստ այրի մը, մաքուր ազըստասէր, քու սրբոցդ ամէն տեսակ մեծարանք եւ ծառայութիւն մատուցանող. օր մը չէր անցըներ առանց ընդունելու Սուրբ Հաղորդութիւնը. առաւօտ եւ իրիկուն երկայն ժամեր եկեղեցին կ'անցընէր, ամիսի մտօք, լուռ, չէր զբաղեր օրուան լուրերով, եւ ոչ իւր զրացիներուն խօսակցութենէն կ'ախորժէր, բայց քեզի հետ կը խօսակցէր, ո՞վ Աստուած, եւ քու ձայնիդ միայն ախմջ կը կախէր»: Մէկ խօսքով այն այրի կանանցմէ մին էր որոնց համար կ'ըսէ Պօսիւէ. ճշմարիտ այրիք անոնք են որոնք՝ այսպէս ըսելու համար, իրենց ամուսնոյն զերեզմանին մէջ կը թաղուին, եւ կը թաղեն միանգամայն այն սիրական մոխրոց հետ աշխարհային սէրը, եւ երկրիս վրայ առանձին մնալով, իրենց սիրոյն առարկայն՝ իրրեւ իրենց նոր եւ մէկ հասիկ փեսայն Յիսուս Քրիստոս կ'ունենան:

Իւր ամուսնոյն սուղէն զատ, զորն որ բոլոր կեանքը տա-

րնաւ, եւ այս վարմանալու արժանի բան է երբոր Պատրիկոսէ կրած վիշտերը եւ ցաւերը միտքերնիս բերելու ըլլանք, ուրիշ թախծութեան նիւթ մ'ալ ունի որն որ բարեբախտաբար միշտ պիտի չտեսէ, բայց նոյն տեսնը վերջին ծայր նեղութիւն եւ տառապանք կը պատճառէ իրեն, այսինքն իւր որդւոյն հոգին մեռած տեսնալը, եւ ազատելու համար զայն՝ ազօթելէն եւ ինքզինքը զոհելէ ուրիշ միջոց մը չունենալը. ուստի՝ որպէս զի աւելի զօրութիւն ստանան իւր թափած արցունքները, եւ Օգոստինոսի պիտոյիցը համեմատ արդիւնաւոր ըլլան ազօթքները, կ'առանձնանայ, եւ առաջուրնէ աւելի լուծեան կը զատապարտէ ինքզինքը, քաշուած կեանք մը վարելու, ամէն տեսակ ինկղծութիւններ ավտիւելու, եւ ամէն բանէ վեր՝ մաքուր եւ վահանն աստուածսիրութեան մէջ վարժելու:

Աշխարհքիս ինչքերը սիրած չէր բնաւ, իւր երիտասարդութեան ժամանակ նաեւ իւր հասակին եւ վիճակին յարմար զարդ ու պաճուճանքները արհամարհած էր: Բայց հիմա ամէն աւելորդ բաներէ բոլորովին կը հրաժարի, եւ անանկ խիստ պարզութեամբ կ'սկսի հագուիլ որ Պօղոս առաքելոյն իբր օրինակ ցուցուցած ճշմարիտ այրի կանանց կենդանի պատկերն կը հանդիսանայ: Այս արտաքոյ կարգի պարզութեան վրայ կ'աւելցնէ նաեւ ամենախիստ մահացուցում մը: Քիչ բան կ'ուտէ, այնչափ սաստիկ եւ ստէպ ծով եւ պահք կը բռնէ որ այս կողմանէ իրեն նմանը չունեցաւ, մանաւանդ այնպիսի ժամանակ մը՝ որ մարմնական մահացուցումները շատ խստութեամբ 'ի գործ կը դրուէին: Ուտիք եղած օրերը, այսինքն տօն օրերը հեծելով սեղան կը նստի. իբրեւ լեղախառն ըմպելիք մը՝ այնպէս կը մօտեցնէ կերակուրները իւր շրթունքներուն. իւր որդւոյն մոլորութիւններուն եւ Յիսուսի Քրիստոսի չարչարանքներուն մըշտատեւ յիշատակը չեն ներեր որ զուարթ խօսք մը ըլլայ սեղանի վրայ, խօսակցութեան կերպն է անուշ, անմեղ, խոնարհ, անկեղծ եւ միշտ Յիսուսի Քրիստոսի յիշատակովը համեմատ. իւր մահուրնէ շատ վերջը խօսակցութիւն մը չէին յիշեր յորում Յիսուսի Քրիստոսի անունը կենդանի հաւատքովը հնչեցուցած չըլար:

Շարայարելի

ԱՌ ԶԵՌՆ

Բ Ա Ռ Ա Գ Ի Ր Ք

ԼԱՏԻՆԵՐԷՆ—ՀԱՅԵՐԷՆ

Ի ՊԷՏՍ ԴՊՐՈՑԱՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Տ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՄԻՍԲԷԱՆ.

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՅՈՒՐԲԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ԵՒ Ի ՀՈՌՎԱԾԷԱԿԱՆ ԿՂԵՐԱՆՈՑԻ

Ի ՀՈՌՎԱԾ

Ի ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻ

Ս. ԺՈՂՈՎՈՑ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱԻԱՏՈՑ

1893 — ՌԵԽԲ

ՊԱՏԿԵՐ տասն է հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
քղբատարի ծախսն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խորաքանջիշք թիշ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Նեշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue-YËCHIL N ° 1